

אין חילוק בין כלים שלנו שנאסרו ע"י נכרי, לכלים שהיו שלהם מתחילתם (רבין בשם רבי שמעון בן לקיש), ולא בין נודות לקנקנים (רב אשי).
וכן אם נותן לתוכם ציר או מוריים (שלשה ימים. ריטב"א), או שֶׁכַר (ושאר משקין מלבד יין. תוס') – מועיל לכלות את היין הבלוע בהם, ושותהו אף לכתחילה, ללא מילוי ועירוי. רב נחמן ורב יהודה אסרו בֶשֶׁכַר, אבל הלכה כרבא ורבינא שהתירו.
החזרתם לכבשן האש עד שהזפת יתרפה (רב אשי) – ודאי מועילה להכשירם (רבי אמי). ואולם הכנים קסמין דולקים לתוכם (או מים רותחים. רש"י) – נחלקו רב אחא ורבינא, והסיקו להלכה שלא הוכשרו בכך.
הר' אלחנן נקט שאפילו יסיק מבפנים עד שאם היה זפת במחוץ היה נושר, אין מועיל להכשירו, כי חוששים שמא יחוס על הכלי משבירה ולא ישהה דיו. ומ"מ כתב הר"מ מקוצי שאם כופה החבית על אש גדולה כזו שהיד סולדת בנגיעתה מבחוץ – מותר (תוס').
וכתבו הראשונים כמה קולות בהגעלה זו, כיון שתשמישם בצונן. (ע' פרטי הדינים בתוס' וש"פ).
אופן נוסף של הכשרה לכלי יין של חרס – לכשנתישנו י"ב חדש (לד.).

כל האמור לעיל – בכלים ששימושם בצונן, אבל בחמין – כלי חרס אין לו תיקון אלא בהחזרתו לכבשן. וכלי חרס שנשתמשו בו בשאר איסורים בצונן, כגון בֶשֶׁכַר – מועילה להם הגעלה (הגהות אשר"י; או"ח תנא, כא). ויש מחמירים לומר שבליעת שכר נחשבת כבליעה בחריפות שישנן דעות שאין מועילה הגעלה לכלי חרס (ע' טור שם ובהגר"א). ויש מי שכתב שאפילו בלא חריפות אין להתיר בהגעלה אלא בכלי שאינו בן יומו [ורק ביין אין לחלק בין בן יומו לשאינו בן יומו] (עש"ך יו"ד קלה סקל"ג).

ג. נודות שמזפתים אותם בשעת עשייתן, ועכו"ם נתן לתוכן יין בשעת הזיפות, וישראל עומד על גביו (לראות שלא יתן בו יין לאחר זפיתה (ריטב"א). ויש מפרשים ששומר שלא יגע הנכרי ביין שלא בשעת הזיפות [ולפירוש זה לא התירו אלא בעכו"ם המזפת ביין ישראל]) – אינו חושש, שהיין מתכלה ומתבטל בזפת. כן פרש רב זביד. ואילו רב פפא באר באופן אחר ואפשר שלשיטתו אסור, אבל נקטו ראשונים כרב זביד (שרב פפי ורב אשי נשאו ונתנו לשיטתו).

ד. לפרש"י, רב פפי אמר לשמוע מדברי רב זביד שעכו"ם שהשליך יין למלח של ישראל – לא אסרו, כיון שהיין אבד מיד, נעשה כזורק מים לטיט. ורב אשי דחה הראיה מדברי רב זביד שהרי היין אינו הולך לאיבוד אלא ניכר במלח.
התוס' תמחו מה עלה על דעתו של רב פפי להתיר, הלא טעם היין ניכר במלח. לכך פרש רבנו תם שהמדובר על השלכת יין למקום עשיית המלח, ומפני שהאור שורפו וכלה שם התיר רב פפי. ופסק ר"ת כרב פפי [שגם רב אשי לא נקט כן כהלכה פסוקה אלא רק דחה הראיה מרב זביד להתיר]. ומתוך כך התיר מלח אעפ"י שרגילים להשליח עליו דם בשעת רתיחה.

דף לד

- גד. מה דינם של המאכלים דלהלן, באכילה ובהנאה?
א. חרצנים וזגים ושמרי יין של עכו"ם.
ב. מוריים של עכו"ם.

- ג. גבינת בית אונייקי.
 ד. בהמה שנשחטה במחשבה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים.
 ה. פרש בהמה שנאסרה בהנאה.

א. רבי מאיר אסר חרצנים וזגים של עכו"ם בהנאה, וחכמים אסרום רק בעודם לחים, כלומר עד י"ב חדש, ואילו היבשים (= לאחר י"ב) – מותרים באכילה.

מדובר כשהפרידים מן היין לאחר שכבר נאסר ביד הנכרי, שירד היין לבור, אבל אם שלה החרצנים מן היין קודם המשכתו אל הבור – מותרים (רא"ש, ר"ן).
 וכן הדורכים ענבים בחבית, אע"פ שהיין צף עליהם למעלה – מותרים (תוספתא פ"ח; רמב"ם יא, ג; כל בו הובא ברמ"א יו"ד קכג, יד. ופשוט שחרצנים וזגים לבדם שנגע בהם נכרי אינם אסורים, שאין ניסוך אלא ביין).

וכן הדין בשמרי יין של נכרים – לאחר י"ב חדש מותרים.
 לדעת רבנו אפרים הוא הדין כשנתייבשו בתנור, דינם כיבשים ומותרים. ואילו ר"ת הורה בין בפסולת הענבים בין בשמרים שאינם מותרים אלא לאחר שעשו מהם תמד ויצא טעמם, וגם עברו עליהם י"ב חדש, אבל לא נתקיימו שני תנאים הללו – אסורים.

שמן הנעשה מחרצני ענבים – העלה בשו"ת יביע אומר (ח"ו יו"ד יא) להתיר, וכהוראת החתם-סופר (ביו"ד קיז. וע"ע שבט הלוי ח"ב סו"י נב. וכן נראה שנקט בשו"ת מנחת יצחק ח"י עא).
 יין-שרף הנעשה מחרצנים וזגים – כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) לאסור, וכדברי ה'צמח צדק' (עה) והמהרש"ם (ח"א טו). ואפילו בחומץ הנעשה מאותו י"ש, הביא שם מחותנו שכתב להחמיר. וע"ע בפסקים וכתבים לגר"י הרצוג (יו"ד ח"א מב) שאסר ספירט העשוי מדבש של ישמעאלים שנעשה מענבים.

ב. מוריים (= רוטב של דגים כבושים) של עכו"ם, רבי מאיר אסרם באיסור הנאה מחשש תערובת יינם, וחכמים מתירים בהנאה (משום שאין האיסור עומד בעינו. לה.).
 מוריים של אומן – מותר, שהאומן מקפיד שלא לערב בו יין (ומשום דגים טמאים אין לחוש, שאין עושים מוריים מהם. רש"י). ודוקא בנתינה ראשונה ושניה של המים והמלח בקרבי הדגים, שעדיין שומנם רב, אבל בפעם השלישית – חוששים לעירוב יין [ואסור באכילה כדברי חכמים, ולר"מ אף בהנאה]. ודוקא במקום שכדאי להם העירוב, כגון שהיין זול מהמוריים וכד'.

ג. גבינת בית אונייקי (= שם מקום מסוים); ר"מ אסר בהנאה, מפני שרוב עגלים של אותה עיר נשחטים לעבודת כוכבים, והואיל ומעמידים את הגבינה בקיבה, יש לחוש שמא העמידה באותם עגלים, [הגם שהם מיעוט מכלל הבהמות, רבי מאיר חושש למיעוט]. וחכמים מתירים בהנאה [שאינן חוששים למיעוט]. אבל באכילה גזרו על כל גבינותיהם, כדלהלן.
 הלכה כחכמים [אעפ"י שלרבי יוחנן (לט): דייקו מסתם משנה כרבי מאיר].

ד. בהמה שנשחטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעכו"ם; ריו"ח אוסרה בהנאה מיד (אפילו לא נזרק דמה לעכו"ם) כדין תקרובת, שסובר 'מחשבין מעבודה לעבודה' ולמדים חוץ מפנים. וריש לקיש מתיר. ולדבריו אינה אסורה אלא כשאומר שהשחיטה עצמה תהא לעבודת כוכבים.
 הלכה כרבי יוחנן. ונחלקו אמוראים (בסנהדרין סא) האם חיובו במיתה אם לאו. יש שפסקו לחייב

(תוס' לעיל כו: ועוד) ויש שכתבו שלא הוכרע הדבר (ע' לקוטי הלכות סנהדרין שם).

ה. פרש (= תכולת הקיבה והמעיים) של איסורי הנאה כגון שור הנסקל – מותר, והמקדש בו את האשה – מקודשת, מפני שאינו חלק מן השור. ואבעית אימא קרא: ולא יאכל את בשרו – הא פרשו מותר. אבל פרש של שור של עבודה כוכבים – אסור, מפני שנוה לו באותו פרש שהרי חפץ בנפח הבהמה. ואבעית אימא קרא: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (רב אחדובי אמר רב).

תענית שעות, מהותה ודיניה – נתבאר בתענית יא-יב.

דף לה

נה. א. מפני מה אסרו גבינות עכו"ם באכילה?

ב. מפני מה אסרו חלב שלהם?

ג. מה דין פתם ושמנם?

א. גזרו חכמים על גבינות עכו"ם לאסרם באכילה. [מבואר בגמרא שגזרה זו נגזרה בימי רבי יהושע ורבי ישמעאל או קרוב להם. וע' בירושלמי שבת א, ד, תשב"ץ ח"ג י; 'הירושלמי כפשוטו' עמ' 41]. ומשום מה גזרו? – רבי יהושע בן לוי אמר: משום ניקור (הנחש). [רבי ירמיה דחה: אלא מעתה יבשה או ישנה יהיו מותרות, שהארס אינו מניח לישן וליבש].

רבי חנינא (י"ג: רבי ירמיה) אמר: לפי שאי אפשר לגבינה בלא צחצוחי חלב. (פרש"י: אעפ"י שחלב טמא אינו מתגבן, חוששים באותם צחצוחים לחלב טמא. והתוס' פרשו (כאן ולהלן לט): שלר' חנינא הטעם הוא משום ניקור כדברי ריב"ל, והכוונה לומר שהארס נמצא באותם צחצוחים שאינם מתיבשים).

שמואל אמר: מפני שמעמידים אותה בעור קיבת נבלה.

ר' אדא בר אהבה: מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר.

רב חסדא: שמעמידים אותה בחומץ.

רב נחמן בר יצחק: שמעמידים אותה בשרף של ערלה. [והקשו על שני טעמים אלו, שאם כן בדין היה לאסור אף בהנאה].

א. רבי יהושע שאמר לרבי ישמעאל הטעם לאיסור גבינות משום שמעמידים בקיבה של עבודה זרה, לא נתכוין אלא לדחותו, אבל אינו סובר כן באמת, שאין חושש למיעוט, וכל שכן למיעוטא דמיעוטא (עפ"י תוס' לד:).

ב. רבנו תם כתב שנוקטים לעיקר הטעם משום ניקור, ולכך בזמנינו שאין הנחשים מצויין – לא מצינו טעם פשוט לאסור. ומ"מ צדדו בתוס' לחוש לטעמים האחרים. וכן הרמב"ם (מאכ"א ט, טז) נקט טעמו של שמואל, משום העמדה בעור קיבת נבלה.

ג. יש מתירים גניבת גויים במקום שרגילים להעמידה בפרחים וכד', וביחוד כשניכר הדבר בגבינה. ואולם המנהג לאסור אם לא במקום שנהגו בו היתר מקדמונים, ואין לפרוץ גדר (ערמב"ם מאכ"א ג, יד; רמ"א וב"י יו"ד קטו).

ד. יש מתירים כאשר ישראל רואה את עשיית הגבינה, ויש מצריכים לראות משעת החליבה (ע' יו"ד שם).